

Parel aan Drenthina's kroon

Parel aan Drenthina's kroon

Schoonoord in oude afbeeldingen

C. de Graaf sr en C. de Graaf jr

Samenstellers: C. de Graaf sr en C. de Graaf jr

Coverontwerp: C. de Graaf jr

ISBN: 9789402128642

© C. de Graaf sr en C. de Graaf jr, Emmen/Woerden

Copyright: Het copyright op de teksten berust bij de samenstellers. Alles uit deze mag door derden worden gebruikt op basis van vermelding van de bron.

Voorwoord

Op 11 februari 1931 werd ten huize van de kruidenier Lammert de Graaf (1884-1965) en Geessien Etten aan de Slenerweg D 96 (1891-1980) hun tweede zoon Cornelis geboren. Zijn ouders, drie grootouders, zes overgrootouders en een deel van de betovergrootouders hebben een link met Schoonoord: ze woonden er voor korte of langere tijd of zijn er begraven. Zij dragen bekende Schoonoordse namen als De Graaf, Vredeveld, Etten, Jagt en De Vries.

In 1959 trouwde hij met Jantje Groenwold en nam hij de kruidenierszaak van zijn vader over. Het adres D 96 was inmiddels omgedoopt tot Slenerweg 42. Op 11 februari 2015 viert Cornelis zijn 84^e verjaardag. Uit particuliere verzamelingen is een selectie van ansichtkaarten bijeengebracht en beschreven. Hierbij is gebruik gemaakt van de Bevolkingsregisters, de *Kroniek van Schoonoord* en diverse andere boeken met betrekking tot Schoonoord (zie literatuurlijst) en het geheugen van Cornelis zelf.

De titel voor het boek is ontleend aan het Schoonoord dorpslied, dat al in 1867 – slechts dertien jaar na de stichting van Schoonoord – werd gepubliceerd in de Nieuwe Drentsche Volksalmanak voor het jaar 1868. Schrijver is Regnerus Fockens (1827-1884), de Schoonoordse schoolmeester. Het lied werd in 1931 door Riek van Dalfsen uit Amsterdam van muziek voorzien, waarbij de laatste regel van elk couplet werd verdubbeld. Het laatste couplet luidt:

O, jonge plaats van Nederland
Groei op in eer en deugd
Paar reine godsvrucht met verstand
En wordt Oranje's vreugd
Zo schittert g'eens, in waarheid schoon,
Als parel aan Drenthina's kroon!

Woerden, januari 2015

Inleiding

Wie nu Schoonoord doorkruist, zal dat hoogstwaarschijnlijk via de weg doen. De belangrijkste as is dan de Tramstraat-Slenerweg ofwel noord-zuid. De landweg tussen Sleen en Rolde over het oude Ellertsveld bestaat al langer dan Schoonoord maar zal voor bewoning weinig of niet gebruikt zijn. Met de doorkruising van deze weg door het Oranjekanaal ontstond in 1854 rond de brug de eerste bebouwing van Schoonoord.

En het is het Oranjekanaal dat gedurende de eerste eeuw van het bestaan van Schoonoord de levensader van het dorp is geweest. Met de teruggang van het belang van het vervoer te water en de opkomst van het wegverkeer draaide de levensader een kwartslag naar wat we nu als normaal beschouwen.

Als bewijs van het feit dat de wegen naast het Oranjekanaal als belangrijkste werden gezien, blijkt wel dat in 1904 de weg Orvelte – Odoorn als eerste werd bestraat. In de weg Orvelte – Odoorn is met enige moeite de Kerklaan te herkennen. Het tolhek van Schoonoord stond dan ook aan de Kerklaan, niet aan de Slenerweg of Tramstraat. En het is ook aan het Kanaal (waaronder de Kerklaan) waar we uitstekende stenen huizen vinden met winkels, de openbare school (sinds 1919 ook de christelijke school), het postkantoor, een paar kroegen en beide kerken. Het is dan ook niet voor niets dat deze weg bekend stond als de Hoofdstraat.

In de vorige alinea's wordt weliswaar gesproken over bijvoorbeeld de Tramstraat, maar daarbij moet wel worden bedacht, dat tot 1956 de straten in Schoonoord geen namen hadden. Naast de Hoofdstraat (dus de Kerklaan) waren er maar enkele andere straten. De weg vanaf de brug naar het noorden werd simpel de *weg naar Rolde of de weg Schoonoord – Schoonloo* genoemd. De weg vanaf de brug zuidwaarts kreeg al spoedig de voor de hand liggende naam Sleenderweg. De Kerkhoflaan was de straat leidend naar het Kerkhof buiten het dorp. De huidi-

ge Havenstraat leidde nergens heen en heette gewoon Haven. De zandweg naar Zweeloo (de huidige Sportparklaan) was vrijwel zonder bebouwing, maar heette rond 1950 Zweeloërweg (vanaf de gemeentegrens heette de straat Schapendrift, thans Schapendijk).

straatnaamgeving

Pas op 3 mei 1956, 102 jaar na de stichting van Schoonoord, zijn in de gemeente Sleen de straatnamen officieel door de gemeenteraad vastgesteld. Er was, zo stelde de raad, “tengevolge van de in de diverse dorpen tot stand gekomen uitbreidingen, grote behoefte ... aan een benaming van de straten en aan een nieuwe huisnummering”.

Het aantal straten in Schoonoord was inmiddels uitgebreid tot twaalf, aangezien ook in Schoonoord kort na de Tweede Wereldoorlog aan de zuidzijde van het dorp de eerste nieuwbouwwijk was verrezen.

De straten werden als volgt genoemd, waarbij de oude namen niet werden vermeld (met uitleg zoals in raadsbesluit is aangegeven):

naam	uitleg	oude naam
Slenerweg	ten zuiden van het kanaal richting Noord-Sleen	Sleenderweg
Sportparklaan	van de Slenerweg via het sportpark tot de grens met Zweeloo	Zweeloërweg
Brammertstraat	Om de naam van de twee roemruchte bewoners van het Ellertsveld levend te houden, wordt gemeend twee van de straten juist in Schoonoord,	—

naar deze personen te noemen,
omdat Schoonoord een gedeelte
uitmaakte van dit Ellertsveld.

Brugstraat		Kerkhoflaan / Kanaaldijk
Langeveldstraat	Pieter Langeveld te Hardinxveld was een van de vier aannemers aan wie In 1852 concessie werd verleend tot Het graven van het Oranjekanaal	—
Ellertstraat	zie onder Brammertstraat	—
Hazekampstraat	Genoemd naar de verzetsstrijders in de bezettingsjaren 1940-1945. Vader Marinus en de zoon Jacob Egge Hazekamp, woonachtig te Schoonoord. In 1945 in Duitsland om het leven gekomen.	—
Klijnstraat	Jasper Klijn te Assen was ook een van de vier aannemers.	—
Oude Molenstraat	Ongeveer op de plaats van het “Ellertsveld” werd te Schoonoord de eerste molen aan het kanaal gebouwd, welke kleine grondmolen in 1903 werd afgebroken.	Boslaan
Havenstraat		Haven
Kerklaan		Hoofdstraat
Tramstraat	Langs deze gehele weg liep tot 1947 de tram van de nv EDS richting Assen-Coevorden	De Kiel / Weg naar Rolde

willekeurig

De naamgeving in de nieuwbouwwijk van kort na de Tweede Wereldoorlog lijkt wat willekeurig. Uitgaande van de gedachte dat er een soort van logica zit in naamgeving van straten die (tegelijktijd) bij elkaar worden gebouwd, zijn de namen van de drie parallelle wegen Hazekampstraat, Ellertstraat en Brammertstraat vreemd te noemen. Met drie straten zou naast een vernoeming van Ellert en Brammert een vernoeming naar Marieken (van Orvelterveld) logischer zijn geweest.

Men heeft echter kort na de oorlog gekozen voor een vernoeming van vader Marinus Hazekamp (1891-1945) en zoon Jacob Egge Hazekamp (1920-1945), die beiden als verzetsstrijders door de Duitsers zijn omgebracht. Marinus nam in 1919 de schilderszaak van Frederik Zwier (1877-1936) aan de Tramstraat 28 over. De zaak werd door de weduwe Hazekamp overgedaan aan Harm Jipping (1918-1979).

Niets afdoend aan de daden van vader en zoon Hazekamp zou een Reinder Gebbienus de Langestraat in Schoonoord niet misstaan. Reinder Gebbienus de Lange (1896-1943) was geboren te Schoonoord als zoon van bakker Harm de Lange (1857-1940) en Gebke Feijen (1859-1947). Hij diende als KNIL militair in Indië, laatstelijk als kapitein, en was al vroeg aldaar in het verzet actief. In augustus 1942 werd hij opgepakt en uiteindelijk op het kerkhof Antjool op 10 april 1943 door de Japanners onthoofd. Na de oorlog werd hij postuum onderscheiden met het Verzetshedenkingskruis en benoemd tot Ridder Vierde Klasse der Militaire Willemsorde (MWO4). In twee plaatsen, Almere en Leidschendam-Voorburg, zijn straten naar De Lange vernoemd, maar niet in zijn geboorteplaats!

Ook ten aanzien van vernoeming van straten naar de concessionarissen die toestemming kregen tot het doen graven van het Oranjekanaal is in 1956 vreemd omgesprongen. Twee van de vijf (niet vier!) concessiehouders, Jasper Klijn (1810-1858) en Pieter Langeveld (1824-1870), zijn vereerd met een straat, maar de

anderen niet. De andere concessionarissen waren de gebroeders Daniël (1815-1895) en Pieter (1823-1882) Goedkoop, die meestal als één concessionaris worden gezien: gebr. Goedkoop uit Amsterdam en Arie Adriaan Visser Kz (1819-1882) uit Sliedrecht.

Hoewel niet omschreven, heeft men mogelijk met de gedachte gespeeld dat zowel Klijn als Langeveld inwoners van Schoonoord zijn geweest. Jasper Klijn is de enige van de concessiehouders, die daadwerkelijk in Schoonoord heeft gewoond; Pieter Langeveld is wellicht verward met zijn naamgenoot (en verre neef) Willem Langeveld (1826-1888), die van 1854-1866 in Schoonoord woonde en aanvankelijk als aannemer, later als kalkbrander en handelaar in hout en steen bekend stond. In het Schoonoord van de eerste jaren was hij een belangrijke figuur. Waar Pieter geëerd is met een *lange* straat, moet Klijn het doen met een *klein* straatje. Het lijkt er op, dat in beide gevallen een naamgrapje is toegepast.

De gebroeders Goedkoop zijn in het Amsterdamse niet onbekend gebleven, er zijn zelfs straten naar genoemd in Amsterdam, maar in Schoonoord is dat niet het geval. De laatste persoon Arie Adriaan Visser moet het eveneens zonder Schoonoordse straat stellen. Pikant detail dat men waarschijnlijk in 1956 ook over het hoofd heeft gezien, is dat Pieter Langeveld en Arie Adriaan Visser zwagers waren, aangezien Pieter Langeveld gehuwd was met Wouterina Visser (1824-1888), een zuster van Arie Adriaan.

Het is te hopen dat de gemeente Coevorden, waaronder Schoonoord thans valt, in de toekomst bij het bedenken van nieuwe straatnamen de omissies uit 1956 zal herstellen en het dorp zal verrijken met een Reinder Gebbienus de Langestraat, een A.A. Visserstraat en een Gebr. Goedkoopstraat!

In dit boekje is uitgegaan van de huidige benaming van de straten, ook al zijn de afbeeldingen in veel gevallen van de periode voor de invoer van de nu bekende straatnamen.

Ansichtkaarten van Schoonoord

De oudste Ansichtkaart van Schoonoord is uitgegeven rond 1903 door Warner ten Kate, een boekhandelaar uit Emmen. Het is een afbeelding van de Nederlands Hervormde Kerk met pastorie. Ten Kate gaf reeds rond 1901 kaarten van verschillende plaatsen in Zuid-oost Drenthe uit. De eerste Schoonoorder die Ansichtkaarten uitgaf was Hendrik Nijenhuis. Hij zal in 1904 hiermee zijn begonnen, het jaar waarin hij beheerder van het postkantoor is geworden. Rond 1907 was het weer een buitenstaander, J.M. Schalekamp uit Buiksloot die – vermoedelijk één – Ansichtkaart uit Schoonoord uitgaf. Een jaar later volgde Jan de Graaf, die een manufacturenzaak aan de Kerklaan runde.

Na 1910 breidt het aantal ondernemers die zich bezighield met het uitgeven van Ansichtkaarten snel uit. Hieronder volgt een lijst met veelal Schoonoordse ondernemers die Ansichtkaarten van Schoonoord op de markt hebben gebracht:

Warner ten Kate	Emmen	1903-1910
Hendrik Nijenhuis	Schoonoord	1904-1910
J.M. Schralekamp	Buiksloot	1907
Jan de Graaf	Schoonoord	1908-1923
Albertus Tonckens jr	Emmen	1911-1918
Onbekende uitgever	onbekend	1915-1936
Henderikus de Vroome	Schoonoord	1917-1950
Frederik Gustavus Thürkow	Assen	1919-1926
Coöperatie <i>Ons Belang</i>	Schoonoord	1926
Hendrik Leertouwer	Odoornerveen	1927
Reinder de Lange	Schoonoord	1928
Gebr. Jager	Schoonoord	1929
Ragger de Lange	Schoonoord	1930-1938
JosPe	Arnhem	1930-na 1950
Eswee	??	1930-1939

Pieter Feije Feijen	Schoonoord	1930
Marinus Hazekamp	Schoonoord	1939-1945
Antoni Jongejeugd	Schoonoord	1940
Hendrik Jan Leertouwer	Odoornerveen	1941
Kees Jager	Schoonoord	1945-1949
Harm Jipping	Schoonoord	ca 1945-na 1955
Jan de Jong	Schoonoord	1949-na 1954
Jan Hendrik Meijer (De Hoek)	Schoonoord	1949-1955
Geert Hollander	Schoonoord	1950
Hendrik Brinks	De Kiel	1950
Hendrik Hummel	De Kiel	1950
Stichting de Zeven Marken	Schoonoord	1954
Jacobus Lammers	Schoonoord	1955

Deze lijst is niet volledig en het is ook best mogelijk dat de periodes met behulp van andere verzamelingen uitgebreid zullen kunnen worden. Het is slechts een indicatie over de periode waarin zij actief kaarten verkochten.

2015

Emmen

C. de Graaf sr

Woerden

C. de Graaf jr

Literatuurlijst

H.P.J. de Geeter, A. Gerbers en A. Maris, *Kroniek van Schoonoord deel 1 (1854-1954)*, Schoonoord 2004.

A. Gerbers en H. Fluks, *Anderhalve eeuw in een eeuwigheid. 150 jaar Hervormde Gemeente Schoonoord*, Schoonoord 2006.

C. de Graaf jr en C. de Graaf sr., *Van 'het zwarte kerkie' tot 'de fiene karke'. 125 jaar (Christelijk) Gereformeerde Kerk Schoonoord*, Leiden/Schoonoord 1998.

W. Hoekman, B. Kuipers (e.a.), *150 jaar Odoornerveen 1855-2005*, Odoornerveen 2005

K.G. Panjer en H.G. Fluks, *De brug Schoonoord en omgeving 1940-1945*, Schoonoord 1995.

J. Siderius, *Het Ellertsveldboeket. Geschiedenis van een 50-jarig bejaardentehuis*, Schoonoord 1989.

Dank

Met dank aan Jan Lagas, voor de hulp bij het digitaliseren van de afbeeldingen.

Gezicht op de Kerklaan, 1925

Gezicht op de Kerklaan vanaf de Brugstraat. Links is nog net de brug te zien met het timmerbedrijf van Harm Hegen, dat in 1925 werd afgebroken. Geheel rechts is hotel De Hoek zichtbaar.

[Uitgever: onbekend, nr. 25298]